

EBU

ECONOMIC
BOARD
UTRECHT

Research

✓
**Omgevingstrends
en SWOT-analyse
Utrecht 2016**

Samenstelling: Overleg
Regionaal-Economisch
Onderzoek Utrecht

Waarom een trend- en SWOT-analyse?

De regionaal-economisch onderzoekers in de provincie Utrecht werken samen in het OREO, het Overleg Regionaal-Economisch Onderzoek. Voor onze eigen regio's monitoren we kernindicatoren voor economische ontwikkeling, zoals werkgelegenheid en bedrijfsvestigingen. Daarnaast vinden we het belangrijk om deze resultaten te benchmarken met andere regio's, zodat inzicht ontstaat in sterke en zwakke punten van de verschillende Utrechtse deelgebieden. Kernindicatoren en een sterkte-zwakte-analyse geven houvast voor beleid. In dit document bieden we ook een overzicht van trends in economie, technologie en samenleving. Deze trends vormen de context van beleid en bieden zodoende aanknopingspunten vooral strategie op de middellange termijn. Met dit document willen we dan ook inzichten aanreiken die helpen bij de ontwikkeling van beleid en acties voor de korte en middellange termijn.

Dit document bestaat uit drie delen:

- profiel van de economie van Utrecht
- trends in economie, technologie, samenleving en bestuur, met een vertaling naar Utrecht
- sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen

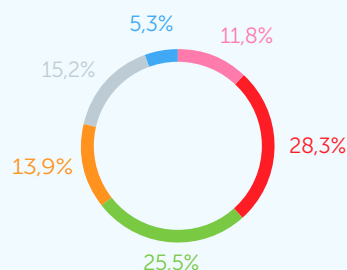

Profiel van de Utrechtse economie

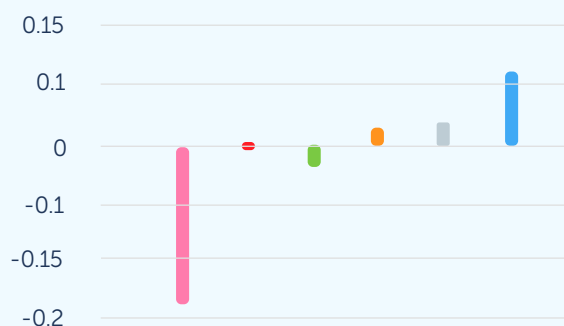
De Utrechtse economische kracht ligt in haar diversiteit. De regio kent een sterke dienstensector: hoogwaardige zakelijke diensten en publieke diensten zoals onderwijs en zorg. Daarnaast vormen de "harde" sectoren nog een substantieel deel van de economie: groot- en detailhandel, transport en logistiek, bouwnijverheid en hoogwaardige industrie. Vanuit het idee dat vernieuwing van de economie baat heeft bij een gediversifieerde economie, herbergt Utrecht veel innovatiepotentieel.

Karakteristieken van de regionale economie

Werkgelegenheid 2015

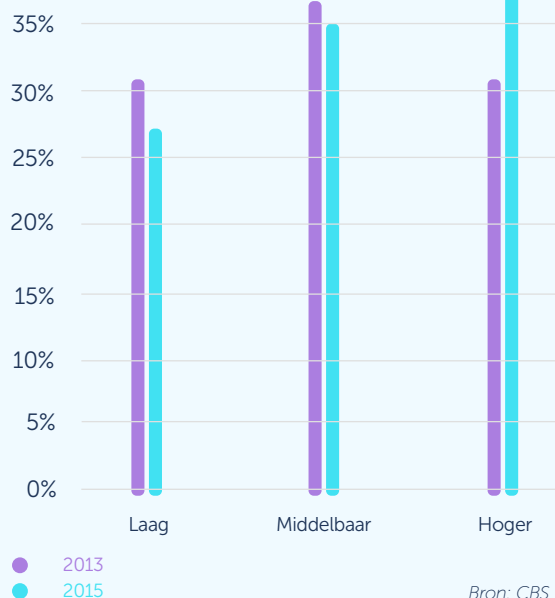
Groei werkgelegenheid (2015 t.o.v. 2009)

- landbouw, nuts, industrie en bouw
- zakelijke/financiële diensten, informatie/communicatie
- handel, logistiek en horeca
- overheid en onderwijs
- zorg en welzijn
- overige diensten

Bron: PAR

Opleidingsniveau beroepsbevolking

Bron: CBS

Macro-economie, economische structuur

Afnemende groei van de wereldeconomie. Hoewel lange-termijnprognoses altijd zijn omkleed met onzekerheden, voorspelt de organisatie voor economische ontwikkeling, OESO, dat de groei van de wereldeconomie structureel op een lager niveau komt te liggen dan voor 2010:

- Tijdvak 2010-2030:
wereld +3,6%,
OESO-landen 1,1-1,2%.
- Tijdvak 2030-2060:
wereld +2,7%,
OESO-landen 0,5-0,85%

Afnemende betekenis van westerse economie in mondiale economie. Zelfs met de recente afzwakkende economische groei in opkomende landen zoals China zal de balans van de wereldeconomie blijven verschuiven naar met name Azië. Ook buitenlandse investeringen (w.o. R&D) verschuiven naar het oosten. Ontwikkelde economieën krijgen last van afnemend groeipotentieel en krimp van de beroepsbevolking.

Economisch herstel. Het herstel van de Nederlandse economie zet in 2016 door en wordt breed gedragen door export, consumentenbestedingen en investeringen. Voor de lange termijn is stijging van de arbeidsproductiviteit door middel van innovatie wel nodig.

Van research naar innovatie. De focus in economisch beleid verschuift van research naar innovatie: van louter R&D naar markt vraag en adoptie van innovaties.

Technologische innovatie moet samengaan met andere vormen van innovatie. Succesvolle innovatie vraagt samenwerking en toenemende wendbaarheid (responsiviteit) van alle actoren in de economie: bedrijven, werkenden, opleidingen, overheden. De hoge snelheid van veranderingen in economie en samenleving vragen om grote flexibiliteit.

Nederlandse stedelijke gebieden blijven achter in internationaal opzicht. De economische groei in de Nederlandse stedelijke gebieden blijft achter bij de resultaten in stedelijke gebieden elders in Europa.

Toenemende aandacht voor snelgroeiende start-ups. Het aandeel zzp'ers bedraagt nu ca. 10% van de beroepsbevolking. Veel van deze zzp'ers beschouwen zichzelf primair als dienstverlenende professional zonder groeiambities in termen van personeel (ondernemerschapsparadox). De aandacht verschuift naar snelgroeiende start-ups.

Schaalverkleining van bedrijven. Het gemiddelde aantal werknemers per onderneming daalt, door enerzijds meer kleine start-ups en anderzijds krimp van grote organisaties. Gemiddeld telt een bedrijf inmiddels 6 werknemers.

Opkomst alternatieve wijzen van bedrijfs- en projectfinanciering. Gestapelde financiering is in opkomst. Terughoudendheid bij traditionele financiers leidt tot de groei van alternatieve financieringswijzen:

- crowdfunding, peer2peer lending
- specialistische investeringsfondsen
- regionale revolverende fondsen.

Focus van Europese financiering en nationale topsectoren op de zeven grote maatschappelijke uitdagingen:

- gezondheid en demografische verandering, leefbaarheid en welzijn
- voedselveiligheid, duurzame landbouw, bioeconomie
- veilige, schone en efficiënte energievoorziening
- slim, groen en integraal transport
- vermindering effecten klimaatverandering,
- grondstoffenefficiency
- veilige samenlevingen
- innovatieve en inclusieve samenlevingen.

VERTAALSLAG VOOR UTRECHT

* Voor 2016 wordt voor Utrecht een economische groei voorspeld die boven het Nederlands gemiddelde uitkomt.

* Van de 122.000 bedrijven in de provincie is 71% zzp'er; dat ligt hoger dan gemiddeld in Nederland. Microbedrijven (1-5 werknemers) zijn in Utrecht goed voor 87% van de bedrijfsvestigingen en 20% van de werkgelegenheid.

* De economisch sterke punten van de regio (life sciences, zorg, specialistische zakelijke diensten (waaronder ingenieursbureaus), ICT) en de kennisclusters (gezondheid, innovatie, geo- en sociale wetenschappen) kunnen aansluiting vinden bij de grote maatschappelijke uitdagingen.

Arbeidsmarkt

Stijging werkgelegenheid in kennisintensieve diensten. De groei van de werkgelegenheid in Nederland zal zich blijven manifesteren in kennisintensieve diensten. Binnen de kennisintensieve dienstverlening zijn echter verschillende deeltrends te identificeren:

- krimp c.q. aftopping van overheid en not-for-profit, waaronder openbaar bestuur en zorg
- fundamentele herstructurering van sectoren, waar onder de financiële sector, handel, industrie en bouw

Groeiende noodzaak van kennis- en competentieontwikkeling: relevant startniveau, up-to-date houden van kennis, competenties en vaardigheden (leven lang leren), verbeterde aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, structurele aandacht voor duurzame inzetbaarheid. Cross-sectorale arbeidsmobiliteit (werkzoekenden die ook buiten hun eigen sector zoeken) zorgt voor het sneller vinden van een baan. Polarisatie en segregatie op de arbeidsmarkt vormen een serieus aandachtspunt.

Flexibilisering van de arbeidsmarkt. Het aantal mensen in Nederland met een vast arbeidscontract daalt (ca. 5 mln medio 2015, -10% t.o.v 2008), het aantal mensen met een flexibele arbeidsverhouding (tijdelijke contracten, uitzendwerk, zelfstandigen) groeit (3,3 mln, +20% t.o.v. 2008).

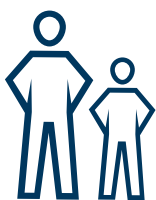
Combinaties van baan en bedrijf. Het aantal mensen dat meerdere banen combineert, of dat baan en eigen bedrijf combineert, stijgt. Van de zzp'ers heeft een derde nog een baan ernaast.

Digitalisering beïnvloedt arbeid. Ten eerste kan verlies optreden van werkgelegenheid door voortschrijdende digitalisering (bijvoorbeeld van administratieve functies, of robotisering van functies in industrie en logistiek). Ten tweede kunnen functies veranderen: ze vereisen meer IT-vaardigheden. Ten derde kunnen nieuwe functies ontstaan, zoals intermediairs tussen technologie en gebruikers. Het is nog niet duidelijk hoe omvangrijk deze veranderingen zullen zijn en hoe snel ze zullen neerslaan. Per sector zal dat verschillen.

VERTAALSLAG VOOR UTRECHT

* Er wordt een lichte daling van de werkloosheid verwacht. De vraag naar hoger opgeleiden stijgt. Door de veranderende vraag op de arbeidsmarkt groeit het aandeel lager opgeleide langdurig werklozen.

* Het grote aandeel kennisintensieve zakelijke diensten met een administratief karakter maakt de regio gevoelig voor werkgelegenheidsverlies door digitalisering.

Demografie, sociaal-culturele en bestuurlijke trends

Vergrijzing. Met name in westerse landen stijgt het aantal ouderen snel. In combinatie met een laag geboortecijfer treedt ook bevolkingskrimp op, die zich het eerst manifesteert in landelijke gebieden, maar die ook optreedt in onaantrekkelijke steden. Deze vergrijzing en de (lokale) bevolkingskrimp hebben invloed op o.a. de woningmarkt, de arbeidsmarkt, op mobiliteitspatronen en op de vraag naar zorg. Omdat de vergrijzing en krimp het eerst optreden in westerse, geïndustrialiseerde landen beïnvloeden deze trends ook de spreiding van de economische groei over de wereld.

Gezonder leven. Stijging van de welvaart en vergrijzing leidt tot meer vraag naar gezondheidszorg. Overheden willen deze zorgkosten beteugelen; dit leidt tot meer aandacht voor innovatie in de zorg. Consumenten nemen zelf ook een rol, bijvoorbeeld door meer aandacht voor gezondheidspreventie (gezondheids- en bewegingsapps, gezond eten). Technologiebedrijven (zoals Apple) bestrijken samen met sporttoeleveranciers (zoals Nike) deze markt.

Veranderende consumenten. De consumentenmarkt raakt steeds verder versnipperd in niches. Consumenten maar ook zakelijke afnemers zijn minder merktrouw: online platforms bieden extreme transparantie in aanbieders, kwaliteit en prijs. Groei van de on demand-economie (vraaggestuurd in plaats van aanbodgestuurd).

Segregatie op basis van maatschappelijk perspectief. In Nederland tekent zich een groeiende kloof af tussen bevolkingsgroepen met opleidingsniveau als scheidslijn. Dit vertaalt zich o.a. in opvattingen over politiek en internationalisering, maar ook in baankansen, woonomgeving, sociale contacten en gezondheidssituatie.

VERTAALSLAG VOOR UTRECHT

- * De vergrijzing treedt in Utrecht selectief op. In een aantal gemeenten stijgt het aandeel 65-plussers fors: Stichtse Vecht, Oudewater, Houten, Utrechtse Heuvelrug en Eemnes.
- * De steden Utrecht en Amersfoort wijken met resp. 50% en 38% hoogopgeleide inwoners (HBO/WO) af van het nationale gemiddelde (28%).
- * Met allianties zoals Utrecht2040, Economic Board Utrecht en burgerinitiatieven (zoals rondom duurzame energie) vormen zich actieve en betrokken netwerken.
- * De regionale samenwerking tussen gemeenten groeit.

Technologie en productieketens

Digitale technologieën vormen basisinfrastructuur voor verdere ontwikkeling van samenleving en economie. Verdere groei breedband, mobiel internet (ontwikkeling 5G), open data/big data, cloud computing, machine-to-machine data-uitwisseling (LoRa (long range)netwerk, Internet of Things, bv slimme energiemeters, domotica).

Toenemende vraag naar digitale dienstverlening. Enerzijds gaat het om verdere automatisering van primaire processen in bedrijven, overheid en samenleving. Het kunnen benutten van grote informatiestromen (big data) opent in alle sectoren mogelijkheden. Anderzijds groeit hierdoor ook de behoefte aan antwoord op vraagstukken rondom IT-veiligheid, privacy, intellectueel eigendom en beroepsvaardigheden.

Digitalisering lokt nieuwe verdienmodellen uit. Traditionele verdienmodellen worden onbruikbaar door toenemende transparantie en ontsluiting via online platforms; fabrikanten grijpen dit ook aan voor rechtstreekse communicatie met en verkoop aan klanten, met een kleinere rol voor de tussenhandel. Platforms bieden ook ruimte voor deeleconomie waarin particulieren deelnemen.

Digitalisering verandert verkoopkanalen. Een belangrijk deel van groot- en detailhandel verschuift van fysieke naar digitale kanalen (e-commerce). Dit leidt tot groeiende leegstand in winkelvegoed, maar tot stijging van de vraag naar distributiecentra, groei van leveranciers van online betaalingstechnologie en groei van webwinkels en platforms. Een omnichannel-benadering (online (mobiel, tablet, vast)+fysiek) is een noodzakelijke innovatie voor groot- en detailhandel.

Digitalisering verandert organisatievormen. Medewerkers kunnen door ICT vaker thuis of op locatie werken (Het Nieuwe Werken); dit leidt tot krimp van de benodigde vaste kantoorruimte.

ICT, energie en duurzaamheid. De meeste dynamiek in wetenschappelijk onderzoek manifesteert zich mondiaal op de thema's ICT (incl. alle onderliggende technologieën zoals halfgeleiders), energie en duurzaamheid. Japan, Zuid-Korea en de VS zijn groot op het gebied van ICT en energie. Duitsland manifesteert zich sterk op het gebied van energie- en milieuvraagstukken.

Groeiend belang van biotechnologie. Biotechnologie heeft toepassingen in gezondheidszorg, land- en tuinbouw, milieu- en waterbeheer en grondstoffenproductie en -hergebruik (clean tech, circulaire economie).

Opkomst 3D printing als nieuw ambacht. Enerzijds herwaardering van ambacht (creatieve concepten moeten kunnen worden geproduceerd, zoals meubels, kleding, accessoires), anderzijds biedt 3D printing nieuwe mogelijkheden voor differentiatie en de productie van unica en kleine series in o.a. industrie en medische technologie (additive manufacturing).

Klimaatverandering en duurzaamheid als zakelijke kans. Niet investeren in duurzaamheid wordt een bedrijfsrisico. Een groeiend aantal ondernemers ziet brood in vergroening en verduurzaming, bijvoorbeeld op het vlak van mobiliteit, energievoorziening, energiebesparing, voeding. Daarbij gaat het niet alleen om technologische oplossingen, maar ook om nieuwe verdienmodellen en nieuwe inrichting van productieketens. Duurzaamheid vertaalt zich ook in een groeiende belangstelling voor lokale producten.

Groeiende vraag naar hernieuwbare energie. De vraag naar energie daalt niet maar de wens om die uit hernieuwbare bronnen te halen, groeit. Bedrijven dringen aan op verhoging van de Nederlandse ambitie voor duurzame energie.

Aandacht voor risicobeheersing en ethische vraagstukken in technologie. Van belang voor veilige toepassing en maatschappelijke acceptatie van nieuwe technologieën.

VERTAALSLAG VOOR UTRECHT

* De grote ICT-sector is voor de Utrechtse economie van belang. De branches binnen de ICT-sector vertonen verschillende ontwikkelingspaden: IT-consultancy krimpt, terwijl softwareontwikkeling zeer snel groeit. Dit laatste is onder andere zichtbaar in banengroei bij digitale marketingbureaus en gespecialiseerde softwareontwikkeling. Er is sprake van een groot en groeiend tekort aan softwareontwikkelaars en IT-specialisten met kennis van de nieuwste technologieën, juist door groeiende vraag vanuit andere sectoren die versneld investeren in digitalisering.

* Groot- en detailhandel vormen een belangrijke sector in Utrecht. Utrecht kent een aantal bedrijven die sterk groeien in e-commerce, maar die ook nieuwe digitale verdienmodellen introduceren.

* Bij een meting in 2012 zei 10% van de ondernemers in de provincie Utrecht dat zij groene producten of diensten leveren. Deze meting wordt in 2016 herhaald.

Ruimte, gebouwen, ecologie

Concentratie van bevolkingsgroei in stedelijke gebieden. Steden (wereldsteden maar ook middelgrote steden) zullen blijven groeien, ook bij een krimpende bevolking, omdat steden meer keuzemogelijkheden bieden op sociaal en economisch terrein en daarmee de motor zijn van economische groei.

Groeiende ruimtedruk in stedelijke gebied. Door de populariteit van steden groeit de vraag naar ruimte voor wonen, werken, mobiliteit en recreatie. De efficiënte uitvoering van publieke taken in een complexer en groeiend stedelijk gebied vraagt investeringen en nieuwe wijzen van organisatie (smart cities).

Verandering van de vastgoedmarkt. De vastgoedmarkt in Nederland verandert ingrijpend. Digitalisering leidt tot daling in behoefte aan kantoor- en winkellocaties. Schaalverkleining in het bedrijfsleven en grotere onzekerheid leiden tot een sterkere vraag van vastgoedgebruikers naar kleinschalige en flexibele werklocaties. Landelijk beleid leidt tot sluiting van grootschalige zorglocaties.

Meer aandacht voor transformatie van bedrijfslocaties. Er is toenemende terughoudendheid bij de ontwikkeling van nieuwe werklocaties door het bestaande en groeiende overschot. Het aandeel hardnekkige leegstand groeit. Maatschappelijk en politiek groeit de aandacht voor hergebruik, herontwikkeling en transformatie van bedrijfslocaties.

Groei van mobiliteit. Met het economisch herstel en de groei van de stedelijke gebieden groeit de mobiliteit mee. De aandacht neemt toe voor slimme en duurzame mobiliteit (auto-delen, ritten combineren, datagestuurd reisgedrag, combinatie van vervoerswijzen).

Afname verkeersemissies, toename geluidshinder. De emissies van NO₂ en fijn stof nemen de komende jaren af. De geluidshinder neemt de komende jaren toe.

Het leefmilieu verslechtert op onderdelen. Klimaatverandering leidt tot een verandering van de soortensamenstelling van de natuur, verslechtering van de waterkwaliteit en verschuiving van het groeiseizoen. Daarnaast veroorzaakt ze hittestress in de steden. Het aantal planten- en diersoorten neemt af.

Gevolgen van klimaatverandering. Ook als mondiaal de uitstoot van broeikasgassen drastisch wordt teruggebracht, hebben wij in de toekomst te maken met klimaatverandering. Dit leidt tot extremen in het weerbeeld: orkanen, hoosbuien, lange periodes van droogte, langdurige hitte. De OESO heeft berekend dat zonder ingreep de wereld-economie in 2060 door klimaatverandering 1,5% economische groei zal inleveren. Zuidoost-Azië wordt het hardst getroffen; daar krimpt de economie met 6%. Ander onderzoek laat zien dat delen van het Midden-Oosten niet langer bewoonbaar zullen zijn door extreme hitte.

VERTAALSLAG VOOR UTRECHT

* Tot 2050 voorzien CPB/PBL voor de provincie Utrecht in een hoog scenario een bevolkingsgroei van 28% en een groei van het aantal huishoudens met 42% (in het lage scenario: een bevolkingsgroei van 5% en een groei van het aantal huishoudens van 13%). De woningmarkt in Utrechtstad is duur voor nieuwkomers; er is tevens een tekort aan middeldure huur- en koopwoningen die bijdragen aan toegang tot en doorstroming op de woningmarkt.

* De provincie wordt gewaardeerd om haar bereikbaarheid en haar afwisseling van landschap en steden. Verdere verstedelijking vraagt aandacht voor behoud van deze balans.

* Provincie Utrecht en enkele gemeenten vervullen een voortrekkersrol op het vlak van transformatie van werklocaties.

Sterk

Assets

Positief imago (zakelijke, toeristische en residentiële markt)

Groeiend regionaal-economisch profiel: gezond stedelijk leven (healthy urban living)

Uitstekend woon- en leefklimaat met voldoende culturele en consumenten-voorzieningen, divers woningaanbod en groot aantal banen binnen 1 uur reistijd

Diversiteit aan landschappen, rijk cultureel en cultuurhistorisch klimaat

Centrale ligging; goed bereikbaar per auto en openbaar vervoer (trein, tram en bus)

Nabijheid regio Amsterdam en luchthavens (Schiphol, Eindhoven Airport)

Grote concentratie onderwijs op alle niveaus

Sterke aanwezigheid onderzoeksinstituten, aanwezigheid excellente universiteit

Sterke en groeiende innovatiecampus Utrecht Science Park

Twee zeer 'jonge' steden (Utrecht, Amersfoort)

Meest competitieve regio van Europa (#1 in European Competitiveness Index 2014. Hoge scores op o.m. macro-economische stabiliteit, opleidingsniveau beroepsbevolking, kwaliteit zorg, technologische vooruitstrevendheid, starten van een onderneming)

Sterke regionale netwerken (triple helix, Utrecht2040, EBU, USI). Groot commitment voor toekomst van de regio

Groeiende samenwerking tussen overheden (U10, Utrecht-oost/Utrecht Science Park, regio Amersfoort), ook provinciegrensoverstijgend (bv. Food Valley, Brainport)

Economische ontwikkelingen tot nu toe

Snel herstel na korte dip in economische groei 2013-2014

Bovengemiddeld bruto regionaal product (t.o.v. landelijk)

Bovengemiddelde groei bruto regionaal product (t.o.v. landelijk en EU)

Bovengemiddelde groei jonge sectoren (creatieve industrie, life sciences)

Bovengemiddeld aantal bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners (t.o.v. landelijk)

Er zijn bovengemiddeld veel grotere bedrijven en organisaties in Utrecht gevestigd

Relatief groot aandeel startende ondernemingen (t.o.v. landelijk)

Relatief omvangrijke non-profit sector (onderwijs, zorg/welzijn, openbaar bestuur, koepelorganisaties) (t.o.v. landelijk)

Economische relaties

Draaischijf van dienstverlening (fysiek ontmoetingspunt voor kenniswerkers) voor rest van Nederland

Dienstverlenende sectoren hebben sterke relaties met industriële en logistieke sector in de rest van het land

Sterke relatie met financiële en zakelijke dienstverlening in de rest van het land

Industrie trekker van de export (40% van totale regionale exportwaarde)

Bovengemiddelde export van dienstverlening (35% van exportwaarde)

Sterk

Kennisrelaties, innovatie en valorisatie

Groot innovatiepotentieel met veel publieke kennis en onderzoeksbureaus (uit Regional Innovation Scoreboard 2014: hoge scores op publiek-private publicaties, patenten, niet-technologische innovatie, kennisintensieve werkgelegenheid)

In Regional Innovation Scoreboard 2014 gecategoriseerd als 'innovation leader', samen met Noord-Brabant

Goed functionerend innovatiesysteem in life sciences & health

Nederland heeft internationaal een hoog niveau (kwalitatief en kwantitatief) aan R&D op het gebied van health

Hoge concentratie van instellingen voor kennis, onderzoek en onderwijs

Utrecht Science Park: innovatiecampus met kennisinstellingen, bedrijven, incubator en op valorisatie gerichte instituten. Focus op life sciences en duurzaamheid

Provincie is sterk in niet-technologische innovatie.

Arbeidsmarkt

vraagzijde

- grote werkgelegenheidsfunctie: verhouding banen / beroepsbevolking bedraagt > 120%
- groot aandeel kennisintensieve werkgelegenheid
- grote diversiteit aan banen/uitwijkmogelijkheden
- hoge dynamiek/veel vacatures

aanbodzijde

- hoogopgeleide beroepsbevolking (hoogste van Nederland)
- groeiende beroepsbevolking
- relatief hoge arbeidsparticipatie (vrouwen en migranten)
- relatief lage werkloosheid
- relatief lage langdurige werkloosheid, lage jeugdwerkloosheid, weinig uitkeringen
- relatief jong arbeidsaanbod
- relatief hoge arbeidsmobiliteit: door het hoge aantal vacatures en de grote dichtheid van banen kunnen werkzoekenden snel switchen naar andere banen

Randvoorwaarden voor bedrijven

bedrijfslocaties

grote verscheidenheid aan werklocaties: bedrijventerreinen, hoogwaardige kantorenparken, grote historische binnenstad, monumentale kantoorpanden in groene omgeving, centrumlocaties, grootstedelijke gemengde woon- en werkzones, Utrecht Science Park

onderwijs

breed aanbod van opleidingen (MBO, HBO, WO, private opleidingen), aanwezigheid International School.

overlegstructuren

- sterke organisatiegraad bedrijfsleven
- over het algemeen structureel overleg tussen overheid en bedrijfsleven
- groeiend bovenregionaal overleg met andere regio's (Amsterdam, FoodValley, Brainport)

Veel MKB heeft een sterke binding met gemeente / lokale gemeenschap

Groeiende sense of urgency voor investeringen in bereikbaarheid

Zwak

Assets

Kleine provincie (gebrek aan schaal en daarmee aan economische schaalvoordelen)

Door aanhoudende vraag dure woningmarkt in Utrecht-stad. Amersfoort is een betaalbaar stedelijk alternatief voor Amsterdam en Utrecht

Behoud en versterking van de sociale cohesie is een aandachtspunt: de kloof tussen hoogopgeleide bewoners met werk en lager opgeleide, werkloze bewoners groeit

Groei aantal arme huishoudens

Cultuur van samenwerking en stimulering: binnenlandse focus

Economische ontwikkelingen tot nu toe

Stagnatie van de groei van arbeidsproductiviteit (Utrecht en Nederland). Dit is een indicatie voor beperkte innovatie

Beperkte aanwezigheid hoogtechnologische productie-sectoren, die als vliegwiel fungeren voor innovatie, dienstverlening en export.

Relatief beperkte aanwezigheid hoog- en mediumtechnologische industrie

Dominante sectoren zijn tevens conjunctuurgevoelig en vertonen krimp (groothandel, informatie en communicatie, financiële diensten, vastgoed, bouw)

Versnelde schaalverkleining bedrijfsvestigingen (86% kleiner dan 5 werknemers)

Bovengemiddeld aandeel zzp'ers: 71% van de bedrijfsvestigingen betreft een zelfstandige zonder personeel. Deze ontberen schaalvoordelen om te kunnen groeien en te kunnen fungeren als regionale banenmotor

Behalve creatieve industrie zijn de zgn. topsectoren niet sterk in de Utrechtse economie vertegenwoordigd. De creatieve industrie vormt bovendien een beperkt deel van de economie (qua aantal bedrijven, werkgelegenheid en aandeel in bruto regionaal product).

Relatief laag aandeel MKB op provinciaal niveau, grote verschillen tussen gemeenten

Grote verschillen in innovativiteit in het midden- en kleinbedrijf. De verschillen tussen innovatieve groeiers en niet-innovatieve achterblijvers nemen toe.

Economische relaties

Relatief weinig bedrijven in Utrecht opereren internationaal. Landelijk wordt 23% van de productie geëxporteerd, in Utrecht is dat 15%. Dit hangt zeer waarschijnlijk samen met de sectorstructuur, waar het accent ligt op zakelijke en non-profit diensten

Kennisrelaties, innovatie en valorisatie

Innovatiepotentieel leidt niet tot hoge R&D-investeringen van bedrijfsleven: die liggen in provincie Utrecht op zeer laag niveau in Europees perspectief

Nederland heeft internationaal een laag niveau aan R&D gerelateerd aan energie en duurzaamheid.

In internationaal perspectief zijn publieke markten in Nederland weinig actief om de vraag naar innovatieve producten/diensten/technologieën te stimuleren.

Zwakke regionale relaties tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen in "traditionele" sectoren

Zwak

Arbeidsmarkt

---

vraagzijde

- bovengemiddeld aantal onervulbare vacatures;
- met name technische en IT vacatures moeilijk in te vullen
- overschotten naast tekorten aan aanbod

aanbodzijde

- slechte arbeidsmarktpositie lager opgeleiden
- hoog aandeel niet-werkende hoogopgeleide beroepsbevolking
- relatief lage participatie onder laaggeschoolden, inactieven en ouderen
- hoge werkloosheid onder allochtonen
- groot bestand arbeidsongeschikten en langdurig werklozen
- korte gemiddelde arbeidsduur
- aansluiting onderwijs op arbeidsmarkt is niet optimaal
- verdringing van lageropgeleiden door hogeropgeleiden

Randvoorwaarden voor bedrijven

- bereikbaarheid onder druk
- relatie onderwijs-arbeidsmarkt: te weinig instroom in (hogere) technische en IT-opleidingen

overlegstructuren

- versnipperd overleg op vlak van arbeidsmarktbeleid
- gebrek aan coördinatie van samenwerkingsverbanden ondanks structureel overleg
- Geen noodzaak voor bestuurlijke samenwerking met andere regio's
- Beperkte ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden

Kansen

Economische structuur en innovatie

Verzilveren van het onbenut innovatiepotentieel dat aansluit op maatschappelijke opgaven (o.m. EU-agenda) en healthy urban living

Groeiend draagvlak voor triple helix samenwerking onder healthy urban living/gezond stedelijk leven

Groot innovatiepotentieel door koppeling technologische innovatie (ook IT) aan niet-technologische innovatie (legal, financial, business modelling, samenwerking)

Exportpotentieel kennisintensieve diensten

Opschaling start-ups life sciences, duurzaamheid

Benutten potentie 'nieuwe' sectoren: o.a. elektrisch rijden, gaming, 3D printing, 'duurzaamheidseconomie', etc

Nieuwe combinaties tussen skill-gerelateerde sectoren

Versterking vestigingsklimaat voor start-ups en scale-ups

Arbeidsmarkt

Groei in arbeidsintensieve sectoren zoals zakelijke dienst- en (inclusief uitzendbedrijven), detailhandel en ICT

Verdere groei werkgelegenheid t.g.v. bevolkingsgroei

Ontstaan van nieuwe werkgelegenheid als gevolg van innovatie en de verbinding techniek en diensten (digitalisering). Vaak vraag naar hoogopgeleiden, maar ook faciliterende functies

Toename vraag naar flexibele arbeid (oproepwerk, uitzendwerk, zzp'ers, tijdelijke contracten)

Meer vacatures door grotere dynamiek op de arbeidsmarkt

Ontstaan van vacatures door vergrijzing van het zittend personeelsbestand

Bevolking en bestuur

Ruimte voor krachtige regionale positionering

Opschaling ("borrowed size") door bovenregionale samenwerking:

- Schakel tussen internationale polen Amsterdam en Brainport (A2-as)
- Koppeling met campussen in andere regio's (Wageningen (food & health), Brainport (health technology))

Ruimtelijke voorwaarden

Proeftuinen voor duurzaamheidsinnovaties die vervolgens kunnen worden opgeschaald en geëxporteerd (bijv. water)

Beter benutten toplocaties in het groen

Werklocaties verbinden met groene omgeving

Bedreigingen

Economische structuur en innovatie

Prognoses mondiaal: lage economische groei in westerse industrielanden

Ruimtebeslag arbeidsintensieve groei

Snellere groei in andere hoogontwikkelde Europese regio's

Betere innovatieprestaties in andere hoogontwikkelde Europese regio's (door betere samenwerking tussen technologische en niet-technologische innovatie)

Grote sectoren in Utrechtse economie voelen transitie door o.a. digitalisering van dienstverlening (financiële sector, groot- en detailhandel, publieke sector), budgetplafonds (zorg/welzijn, publieke sector)

MKB nog niet goed voorbereid op veranderingen in de maatschappij en productieketens (digitalisering, 24-uurs economie, leeglopende centra)

Innovatiepotentieel van duurzaamheidssector is zwak door gebrek aan heldere positionering en samenwerking en trage marktontwikkeling

Veel startups maar weinig scale-ups

Arbeidsmarkt

Toename moeilijk vervulbare vacatures in techniek en ICT

Afname van de vraag naar traditionele functies als gevolg van robotisering, automatisering en nieuwe technologie

Daling van de kans op werk van lageropgeleiden (door inzet automatisering en verdringing door hogeropgeleiden)

Groeiend tekort aan goed gekwalificeerd arbeidsaanbod passend bij de vraag uit het bedrijfsleven

Groei van het arbeidsaanbod dat minder goed plaatsbaar is (o.a. WWB'ers, Wajongers)

Het ontstaan van een scherpere tweedeling op de arbeidsmarkt door o.a. het verdwijnen van routinematig werk op middelbaar niveau

Bevolking en bestuur

Stagnatie van samenwerking als traditionele bestuurlijke reflexen overhand krijgen

Ruimtelijke voorwaarden

Indien economie groeit, zal bereikbaarheid (m.n. per auto) verslechteren

Trends en scenario's:

- Naar een lerende economie (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 2013)
- Policy Challenges for the next 50 years (OESO 2014)
- Vergroenen en verdienen. Op zoek naar kansen voor de Nederlandse economie. (Planbureau voor de Leefomgeving 2013)
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2015 - Innovation for growth and society (OESO 2015)
- OECD Territorial Reviews: Netherlands (OESO 2014)
- NL2030: contouren van een nieuw Nederlands verdienmodel (Boston Consulting Group 2012)
- Open Innovation Yearbook 2015 (European Commission 2015)
- scenarioreport Utrecht2040 (Universiteit Utrecht 2008)
- structuurvisie Randstad2040 (ministerie van VROM 2008)
- Strategy trends 2015 (Berenschot 2015)
- strategie Utrecht2040, samen zorgen voor een duurzame en aantrekkelijke regio (provincie Utrecht 2010)
- essay Utrecht2025, de revival van de regio (provincie Utrecht 2012)
- Baanpolarisatie in Nederland (CPB 2015)
- De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025 (CPB 2015)
- The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? (Frey & Osborne 2013)
- Building blocks for smart networks (OESO 2013)
- Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2013-2040, <http://www.pbl.nl/themasites/regionale-bevolkingsprognose> (Planbureau voor de Leefomgeving/Centraal Planbureau 2013)
- Welvaart en Leefomgeving - Horizonscan (PBL/CPB 2013)
- Welvaart en Leefomgeving - Nederland in 2030 en 2050 (PBL/CPB 2015) <http://www.wlo2015.nl/>
- Horizon 2020 - The Framework Programme for Research and Innovation (Europese Commissie 2011)
- Interdepartementaal Beleidsonderzoek Zelfstandigen zonder personeel (Rijksoverheid 2015)
- Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland (Sociaal Cultureel Planbureau/Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 2014)
- Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving (Raad voor het Openbaar Bestuur, 2012)
- Trendrede 2016

Benchmarks / monitoring:

- Economische Verkenningen regio Utrecht (TNO 2015, in opdracht van Economic Board Utrecht)
- De top 20 van Europese grootstedelijke regio's 1995-2012; Randstad Holland in internationaal perspectief (TNO 2014)
- Regional Competitiveness Index 2013 (EU/Joint Resarch Center 2013)
- Regional Innovation Scoreboard 2014 (European Commission/DG Enterprise & Industry)
- Compendium voor de Leefomgeving, <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2100-Opleidingsniveau-bevolking.html?i=15-12>
- Monitor Duurzaam Nederland 2014. Uitdagingen voor adaptief energie-innovatiebeleid (CBS, CPB, PBL, SCP 2014)
- De concurrentiepositie van de Noordvleugel van de Randstad in Europa (Planbureau voor de Leefomgeving 2011)
- De ratio van ruimtelijk-economisch topsectorenbeleid (Planbureau voor de Leefomgeving 2012)
- De internationale concurrentiekracht van Nederlandse regio's (Planbureau voor de Leefomgeving 2013)
- Staat van Utrecht 2014 (Telos in opdracht van Provincie Utrecht/Utrecht2040)

databronnen:

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal Arbeidsplaatsen Register Utrecht
- LISA
- UWV

Colofon

Aan deze uitgave werkten mee:

gemeente Utrecht
Hans van Hastenberg

gemeente Zeist
Finn Speijer

UWV
Bert van de Geijn

Utrecht Science Park
Tom Straeter

gemeente Amersfoort
Ben van de Burgwal

provincie Utrecht
Maarten Bergmeijer

Universiteit Utrecht
Veronique Schutjens

Rabobank
Rabobank Nederland
Frits Oevering

EBU / Who are we?

The Economic Board Utrecht stimulates innovation and cooperation between companies, knowledge institutions and governmental organisations, primarily to create a green, healthy and smart region.

www.economicboardutrecht.nl

Contactpersoon

T +31 (0) 6 33 67 92 42

E monique.roso@economicboardutrecht.nl

